

ADABIYOTIMIZNING ARDOG'IDAGI SHOIR IJODI YOSHLARIMIZ EHTIROMIDA

*Toshkent pediatriya tibbiyot institutining
Tibbiy pedagogika va davolash fakultiteti 2-kurs 205-guruh talabasi*

Adashboyev Imomjon Abduvohid o'g'li

Ilmiy rahbar: Rismuhamedova Guljan Amanovna

Annotatsiya: Adabiyotimizda xalqona ijod qilgan, chinakam xalq qaxramonini o'z sherlarida yartgan Navoiy bobomizni o'ziga ustoz bilgan ardoqli shoir Berdaq hayoti-ijodiga nazar, xalqparvar shoir she'rlarining mazmunini o'rganish haqida fikr yuritimiz.

Kalit so'zlar: shoir, hayoti, ijodi, she'riyati, adabiy meroslari.

Har bir xalqning o'z manaviy qadriyatlari va milliy gururiga aylangan allomalari bor. Qoraqalpoq xalqining kuychisi Berdaq asl ismi Berdimurod Qarg'aboy o'g'li. Shoir Berdaqning tavallud topgan joyi haqida bilish unchalik ham qiyin emas uning quydagi "DENGIZ BALIG'IN BERMADI" she'ri qayerda tavallud topganligini yaqol isboti desak adashmagan bo'lamiz.

Qarmoq tashlovdim dengizga,
Dengiz balig'in bermadi.
Ollo nazar solsin bizga,
Ko'z yoshim nega ko'rmadi"

Xitoy, Qo'ng'iro't bilar bo'ldi,
Avliyoga tunar bo'ldi,
Do'st yig'lab, yov kular bo'ldi,
Dengiz balig'in bermadi.

Men borgandim solga tushib,

Sol emas, ne holga tushib,
Alifday edim, dol tushib,
Dengiz balig'in bermadi.

Qanday bo'ldi bu zor zamon,
Elning boshida sur tuman
Xudoyim bergay-da omon,
Dengiz balig'in bermadi.

Qanday bo'larkan holimiz,
Io'q-da, yegulik molimiz,
Ochilarmi ikbolimiz,
Dengiz balig'in bermadi.

Ushbu she'ridan malum bo'ladikiy hozirgi Moynoq tumanining Amudaryoni Orolga tutashtirgan irmoqlar sohilida tavallud topganligini bilib olamiz.

Berdimurod xalqning quli,

Sahroning sariq bulbuli-deb kuylangan shoir o'zi yozgan she'rlarida, dostonlarida zahmatkash xalqning boshidan o'tkazgan og'ir kunlarini o'zining she'rlari bilan afsuslangancha qog'ozga bitgan. Dengiz balig'ini bermadi she'riga muvofiq nola qilgan shoirning dunyoga kelishi haqida xalq orasida ha xil rivoyatlar mavjud. Ushbu satrlardagi bitiklarni o'qigan bugungi avlod o'sha paytlarni ko'z o'ngida yaqqol namoyon qilib olishi unchalik ham qiyin emas. She'rni o'qigan hozirgi zamonamaiz adabiyotining ixlosmatlari Orol chekinib ketgan ekan-da deb o'ylashi mumkin. Yo'q, dengiz ham daryo ham baliqqa to'la bo'lgan lekin kemalaru ov qurrollari zo'ravonlarning qo'llarida edi, ba'zi joylarda kambag'allarga ov qilish ma'n etilgandi. Baliqlarga to'la daryo va dengizdan kambag'alning rizqu nasibasini Allohdan so'rab yutdoshlarini sabr-toqat va bardoshlilikka da'vat etgan shoir bu dunyodan adolat va erkinlik izlagan edi. Shoir dastlabki bilimlarni avval ovul

makabida, so'ngra Qoraqum eshon madrasasida taxsil olib Urganch, Buxoro shaharlarning qishloqlarida safarlarida ham ma'rifat nurlarini izlagan edi.

Navoiydan savod ochib,

Fuzuliydan durlar sohib.

Maxtumqulini o'qiganda,

So'zin tavob qilar edim-deb dunyoviy ma'naviyat madad izlagan. Berdaq she'riyatining takrorlanmas bir qirrasini uning insoniy mardligidadir. U o'zining xalq so'zini aytishda zolim dushmanlarining qilichidan qo'rqmaganligi uning quydagi "YOZ KELURMI" she'ridan ham bilishimiz mumkin.

Dovul turdi, tumon yurdi,

Fuqaroga yoz kelurmi?

Xovlimning qamishin surdi,

Fuqaroga yoz kelurmi?

Jonni olar qorasovuq,

Yoz kelmasday bo'ldi yovuq,

Umr bo'yi shunday xo'rlik,

Fuqaroga yoz kelurmi?

Yovgonim yuk, ichay desam,

Ko'ligim yo'q ko'chay desam,

To'shagim yo'q, to'shay, desam,

Sho'rli elga yoz kelurmi?

Yurgan yerim tog', taqir cho'l,

Bog'liq oyoq, bog'liqdir qo'l,

Qachon bizga ochilar yo'l,

Sho'rli elga yoz kelurmi?

El qolmasmi o‘lib-o‘lib,
Men yig‘layman ko‘nglim to‘lib,
Dengizlar qattiq muz bo‘lib,
Bizga axir yoz kelurmi?

O‘z davrining qozi-beklariga, zo‘ravonlariga qarshi ochiq oydin haqiqatni she‘r bilan bitish shoirlarning mardigagina nasib etadi. Shuning uchun ham, mashhur qirgiz adibi Chingiz Aytmatov Berdaq ijodi bilan tanishganidan so‘ng: Berdaq-haqiqatning oldida yigit bo‘lib kurashdi, degan edi. Berdaqning asalari ko‘pgina jahon tillariga tarjima qilingan. Ayniqsa, o‘zbek tilida Mitemir va Shuhrat domlalar, rus tilida Semyon Lipkin va Naum Grebnevning tarjimalari.

Uning tarjimai xoli va ijodiga oid ma‘lumotlarni, asosan, o‘zining asarlarida uchratish mumkin. Berdaq she‘rlarining aksariyati kambag‘al, beva-bechoralarning ayanchli hayoti, ulaning og‘ir mehnati boy-zodagonlarning ularga nisbatan qilgan shafqatsizligi, zo‘ravonligi va adolasizligiga bag‘ishlangan. Uning she‘rlarida insonparvarlik tenglik, saxiylik, adolat, vatanparvarlik, mehr-shaqat, qahramonlik va mardlik, mustaqillik, milliy ozodlik va haqiqat uchun kurash, mehr-muhabbat kabi umuminsoniy va milliy qadriyatlar o‘z aksini topgan.

Berdaqning she‘r va dostonlari xalq ommasining turmushini xolisona va haqqoniy tasvirlab berishi bilan ajralib turadi. Berdaq o‘zining Soliq, Bo‘lgan emas, Bu yil kabi she‘rlarida xon va beklarning olib borgan siyosatni qoralaydi, ularning mehnatkash xalqqa o‘tkazayotgan zulmni, shafqatsizligini tasvirlaydi. Berdaq insonni yuksaklikka ko‘taradi, xalqni hurmat qilishga, ularga yordam berishga chaqiradi.

Berdaq o‘zi yashayotgan tuzumni, uning tartiblarini tanqid ostiga oladi. Shoirning fikricha, mavjud siyosiy tuzumda faqat adolasizlik, haqsizlik, ta‘magirlik, o‘zboshimchalik va boshqa insonga xilof illatlar hukm suradi. Berdaq xuddi Navoiy

kabi odamlarni axloq-odobiga qarab ikkiga; yaxshi va yomonga bo'ladi. Berdaq she'riyatida bolalarni tarbiya qilish, kattalarga hurmat, yosh avlodga vatanparvarlik, davlatni boshqarayotganlarga odillik, kabi birqancha istedodlarni o'z sheri bilan xalqqa namoyon qilgan, o'z xalqiga muhabbat, xalqlar o'rtasida do'stlik va birodarlik g'oyalarini singdirishga intildi. Berdaqning yuksak insonparvarlik ruhi bilan sug'orilgan adabiy, ijtimoiy-siyosiy va falsafiy g'oyalari hozirgi mustaqillik sharoitida ham o'z tarbiyaviy ahamiyatini saqlab qolmoqda. Yoshlar uchun chin ma'noda o'rnak bo'la oladi.

Xulosamiz o'rnida shuni takidlaymizkiy har bir maqsad yo'lida odimlash zamonlarda va makonlarda o'zimiz joy tanlamasdan xalqqa murojat qilgan adib ijodini yaxshilab o'rganishimiz zarur deb bilamiz. Shoir yashagan mushkul iqtisodiy qiyinchiliklarni ham nazardan chatda qoldirmasdan zamonning qiyinligini qiyin bo'lganda ham oddiy fuqarolarga qiyin bo'lganligini tushunishimiz shoir she'riyatida doimo barxayotdir. Jamiyatimiz va davlatimiz erishayotgan barcha yutuqlarimiz, inson qadri ulug' bo'lgan diyor-Yangi O'zbekistonni barpo etish yo'lidagi yutuqlardir. Biz bunyodkor xalqimiz bilan birga bunday ezgu ishlarni davom ettirishimiz va oldimizga qo'ygan katta-katta marralarga albatta erishishimiz zarurdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirtemir tarjiması Berdaq saylanma G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at. nashriyoti. Toshkent - 1978-yil.
2. <https://uz.wikipedia.org/wiki/>
3. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Berdaq>
4. <https://president.uz/oz/lists/view/5774>